

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 28 februari 1905, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om afskaffande af de i 32 § värnpliktslagen föreskrifna mönstringarna.

Lagutskottet har till behandling fått mottaga en inom Andra Kamraren af herr *S. J. Enander* väckt motion, n:o 176, af följande lydelse:

»Icke många ord torde behövas för att motivera en motion, som påtagligen har sparsamhetsprincipen till underlag och innebörd utan att ändamålsenligheten trädes för nära. Sparsamhetssyftet torde därför vara skäl nog för ett yrkande af ändringar i värnpliktslagen och dithörande Kungl. Maj:ts förordning, hvilka möjliggöra inskränkningar i kostnaderna för åtminstone vissa mönstringar af värnpliktige. De bestämmelser, som torde varit nödvändiga i antydt hänseende under värnpliktssystemets första skede för att bringa försvarsverket i ordnad skick, synas numera nästan endast förorsaka dryga utgifter utan motsvarande valuta. Framför allt gäller detta Norrland med de långa afstånden och de kostbara resorna. Med afseende på den s. k. höstmönstringen begagna sig därför de värnpliktige mestadels, såvidt jag vet, af medgifna förmånen att till befälet afgifva föreskrifven uppgift om bostad och yrke. Hvad som visat sig utan olägenhet kunna ske i fråga om *många*, torde ock utan olägenhet

kunna göras gällande för *alla*, hvarför det ock synes vara obehöfligt, att vederbörande befäl — till stor kostnad för statsverket — gör besök på de olika mönstringsorterna.

I anslutning till det anförda göres fördenskull vördsam anhållan, att Riksdagen behagade besluta skrifvelse till Kungl. Maj:t, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för afskaffande af de höstmönstringar, hvilka äro anbefallda i värnpliktslagen § 32 samt i motsvarande delar af inskrifningsförordningen.»

Frågan om upphörande af den värnpliktig enligt 32 § värnpliktslagen åliggande mönstringsskyldighet har tillförene vid flera tillfällen varit föremål för behandling såväl inom Riksdagen som hos Kungl. Maj:t. Redan år 1894 anhöll sålunda Riksdagen, med anledning af i ämnet väckt motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning, huruvida den i 32 § värnpliktslagen stadgade mönstring med beväringen skulle kunna upphöra, och af Riksdagen ifrågasattes, att den personliga inställelsen vid mönstring skulle utbytas mot ovillkorlig skyldighet att aflämna tillförlitlig bostadsuppgift. Kungl. Maj:t fann emellertid, sedan t. f. chefen för generalstabens i afgifvet utlåtande på anförda skäl förklarar sig icke kunna tillråda den ifrågasatta förändringen, skrifvelsen ej böra till vidare åtgärd föranleda. I den af Kungl. Maj:t år 1898 tillsatta kommitté för utredning bland annat, i hvad mån genom ändring af värnpliktslagens bestämmelser antalet öfverträdelser af samma lag skulle kunna nedbringas, kom frågan därefter ånyo under bedömande. Kommittén fann visserligen alltför stora betänkligheter icke böra möta mot vidtagande af den ändring, att skyldigheten att årligen inställa sig till mönstring eller ock lämna bostadsuppgift icke vidare komme att gälla för de beväringmän, som tillhörde andra uppbådet, men betonade däremot vikten af mönstringsskyldighetens bibehållande beträffande beväringens första uppbåd. År 1899 i ämnet väckta motioner blefvo på hemställan af lagutskottet af Riksdagen afslagna. Vid 1901 års riksdag var frågan föremål för pröfning af det särskilda utskott, som till behandling förehade Kungl. Maj:ts proposition om ny härordning och ny värnpliktslag m. m. Nämnda utskott fann emellertid emot de af Kungl. Maj:t i ämnet föreslagna, nu gällande bestämmelser i hufvudsak intet att erinra. Slutligen kom frågan ånyo före

vid 1902 års riksdag, men blef jämväl då, efter lagutskottets afstyrkande hemställan, af Riksdagen afslagen.

Redan den omständigheten, att föreliggande ämne upprepade gånger, trots det motstånd en ändring visat sig röna, ånyo kommit fram, hän-tyder på, att här föreligger något, som på många håll uppfattas såsom ett missförhållande. Granskar man närmare de skäl, hvarpå lagutskottet vid 1899 och 1902 års riksdagar ställde sig afvisande mot då föreslagna ändringar, skall man finna, att vid förstnämnda tillfälle blott anfördes, att, då Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté med uppdrag, bland annat, att verkställa utredning, i hvad mån genom ändring af värnpliktslagens bestämmelser antalet öfverträdelser af samma lag måtte kunna nedbringas, hithörande fråga af samma kommitté skulle närmare utredas, hvarför någon särskild åtgärd af Riksdagen för det dåvarande ej borde vidtagas; och år 1902, då frågan ånyo, efter att icke hafva vunnit beaktande i den nya värnpliktslagen, genom enskild motion kom under Riksdagens pröfning, afstyrkte lagutskottet en ändring hufvudsakligen af två skäl: *å ena sidan* syntes utskottet de värnpliktiges personliga inställelse vara af vikt särskildt därutinnan, att den stärkte sambandet mellan dem och befälet samt hos de förre vidmakthölle uppfattningen om deras egenskap af krigsmän, på samma gång som åt befälet gäfves ökad tillfälle att lämna erforderliga upplysningar om de värnpliktiges tjänsteställning samt för dem klargöra hithörande frågor, *å andra sidan* skulle det enligt utskottets mening icke vara välbetänkt att, innan genom tillämpning af de nya bestämmelserna erfarenhet rörande deras verkningar vunnits, i dessa bestämmelser företaga en ändring af då föreslagen innebörd.

Efter den erfarenhet, den efter den nya värnpliktslagens antagande förflutna tid medfört om dess verkningar i olika afseenden, synes det fortfarande föreligga skäl till anmärkningar mot ifrågavarande mönstringar. Och dessa anmärkningar förlora, enligt utskottets uppfattning, icke i betydelse genom det förmenta värdet af den personliga beröringen mellan de värnpliktige och befälet vid berörda tillfällen. Sedan det medgifvits värnpliktig att i stället för personlig inställelse afämna adressanmälan per post, hafva de värnpliktige begagnat sig däraf i den utsträckning, att endast ett obetydligt antal personligen inställa sig vid dessa s. k. höstmönstringar. Att vid dylikt förhållande tala om värdet af personlig beröring mellan värnpliktig och befäl såsom grund för dessa mönstringars bibehållande är uppenbarligen icke längre möjligt. Följden af det nuvarande systemet blir således, att vederbörande mönstringsförrät-

tare stundom är den ende närvarande förutom möjligen tillstådesvarande kronobetjänt, och de upplysningar angående de värnpliktiges förhållanden, han därvid kan vinna utöfver de genom pastorsämbeten med flere myndigheter till buds stående, torde vara få och ingalunda motsvara de med hans resa för det allmänna förbundna omkostnader. Att under sådana förhållanden bibehålla de nuvarande mönstringarna jämlikt 32 § värnpliktslagen synes utskottet icke vara välbetänt eller öfverensstämmande med grunderna för en god statshushållning. Då härtill kommer, att utskottet icke kunnat undgå att vid granskningen af denna fråga uppmärksamma, hurusom jämväl andra missförhållanden å detta område gjort sig gällande, särskildt hvad angår den dryga kostnaden för inskrifning af värnpliktige å sjömanshus — något, hvarom jämväl föregående års statsrevisorer erinrat — har utskottet icke velat undandraga sig att, i hvad på utskottet i här förevarande afseende ankommer, lämna hvarje sträfvande till rättelse sitt understöd.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under ompröfning, under hvilka villkor den i 32 § värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna upphöra, och för Riksdagen förlägga förslag till de ändringar i värnpliktslagen, som däraf kunna påkallas.

Stockholm den 28 februari 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herrar *F. Andersson*, *A. Olsson* och *Wiklund* hafva begärt få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.